

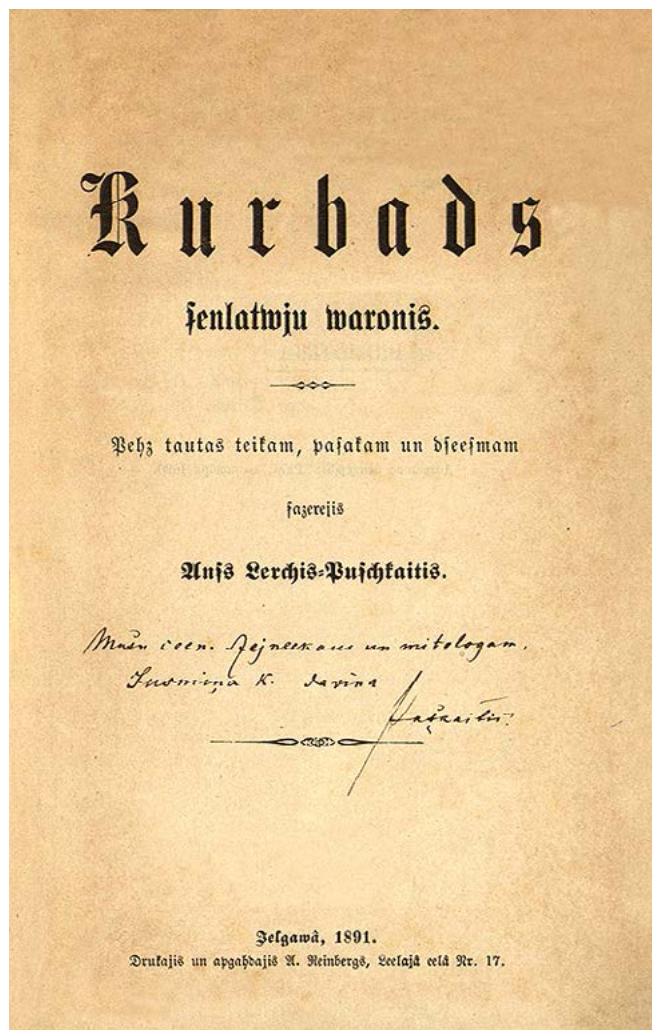
Nozīmīgu latviešu Latvijas Universitātes (19. gs. otrā puse –

Latvijas Universitātes (LU) Bibliotēkā īpašs kultūras mantojums ir grāmatas, kurās savus veltījumus un autogrāfus ierakstījušas ievērojamas un latviešu tautai nozīmīgas personības – tie ir Latvijas valstsvīri, latviešu rakstnieki, dzejnieki, kultūras darbinieki un LU mācībspēki. Šie ieraksti atklāj katras grāmatas unikālo stāstu, jo bieži vien tās vairākkārt ir mainījušas saimniekus un pieredzējušas dažādas politiskās iekārtas.

Senākie konstatētie ir rakstnieku un dzejnieku ieraksti, kas veikti jau 19. gs. nogalē. Vissenākais no tiem ir rakstnieka Matīsa Kaudzītes (1848–1926) veltījuma ieraksts viņa grāmatā “Dzejoļi” (Rīga, 1877) laikraksta “Baltijas Vēstnesis” redaktoram Bernhardam Dīriķim (1831–1892): “Cienījamajam “Baltijas Vēstneša” redaktoram B. Dīriķa kungam pasniegums no viņa padevīgā līdzstrādnieka Kaudzītes Matīsa [18]77.” Ieraksts veikts 1877. gadā! M. Kaudzītem tobrīd bija tikai 29 gadi un viņš bija viens no čaklākajiem “Baltijas Vēstneša” darbiniekiem. Otrs senākais ieraksts varētu būt skolotāja, publicista, tulkotāja, viena no pirmajiem latviešu Pirmās atmodas laika darbiniekiem, Kaspara Biezbārža (1806–1886), veltījums mācītājam un literātam Jānim Pārstrautam (1851–1929). Tā ir K. Biezbārža grāmata “Herodota Skuti un mūsu vectēvu cilts stāsti” (Rīga, 1883) ar ierakstu: “Pārstrauta Jānim par piemiņu no sarakstītāja.” Ieraksta datums nav norādīts, bet, zinot, ka autors 1886. gadā miris, var secināt, ka ieraksts nav senāks par 1886. gadu.

LU Bibliotēkas krājumā ir vairākas 19. gs. beigās topošo jauno latviešu rakstnieku un dzejnieku grāmatas ar veltījuma ierakstiem dzejniekam un filologam, Tērbatas Universitātes latviešu valodas lektoram, vēlāk arī privātdocentam un profesoram, pēc tam LU profesoram J. Lautenbaham (1847–1928). Iespējams, tas tāpēc, ka laikā, kad tādi jaunie censoņi kā Jēkabs Janševskis (īstajā uzvārdā Janovskis, 1865–1931), Ansis Lerhis-Puškaitis (īstajā vārdā Anss Lerhis, 1859–1903) un dzejnieks un rakstnieks Pavasaru Jānis (īstajā uzvārdā Veismanis, 1867–1913) vēl tikai tiecās sevi pierādīt rakstniecības laukā, J. Lautenbahs jau bija pazīstams literāts. Par to liecina arī ieraksti viņam dāvinātājās

grāmatās, piemēram, A. Lerhis-Puškaitis sava stāsta “Kurbads, senlatvju varonis” pirmizdevuma (Jelgava, 1891) veltījumā raksta: “Mūsu cienījamajam dzejniekam un mitologam Jūsmiņa kungam dāvina Puškaitis.” (1. att.). Savukārt Pavasaru Jāņa veltījums “Ļ. augsti cienītam goda filistrim lektoram J. Lautenbaham par piemiņu – sarakstītājs” ierakstīts viņa dzejas krājuma pirmizdevumā “Ziedoņa sapņi” (Jelgava, 1893).

1. att. Anša Lerha-Puškaiša veltījuma ieraksts Jēkabam Lautenbaham: “Mūsu cienījamajam dzejniekam un mitologam Jūsmiņa kungam dāvina Puškaitis”

personību ieraksti Bibliotēkas grāmatās

20. gs. pirmā puse)

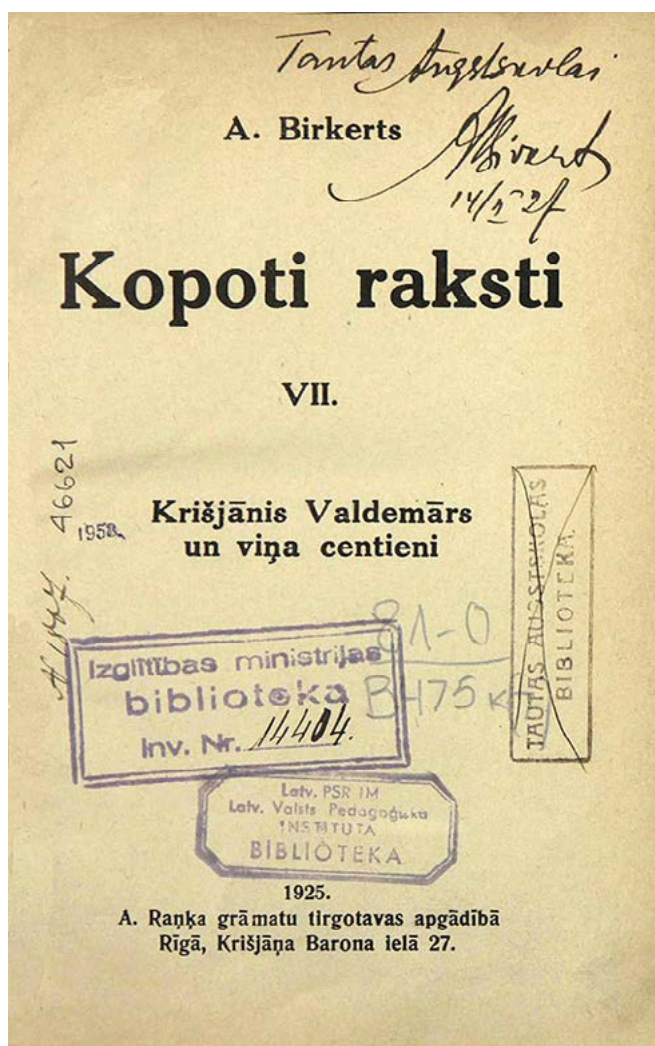
Vensku Edvarts (īstajā uzvārdā Skujeniņš, 1855–1897), latviešu dzejnieks un žurnālists, kurš diemžēl nodzīvoja īsu mūžu – tikai 42 gadus, savā krājumā “Jauņas dzejas” (Rīga, 1893) rakstījis: “Jūsmiņam “Par Līgu un par Vidvudu kā mazu piemiņu” Sacerētājs.” Lai gan arī šis ieraksts nav datēts, tas noteikti ir veikts laikā no grāmatas iznākšanas 1893. gadā līdz 1897. gadam, tātad – vēl 19. gs. beigās. 20. gs. sākumā J. Janševskis

savā tulkotajā “Heines dzejas” krājumā (Liepāja, 1900) ierakstījis: “Latviešu valodas lektoram pie Tērbatas Jurjevas augstskolas, augsti cienījamajam dzejniekam, maģistram J. Lautenbaha kungam padevīgi no autora. Liepājā, 2. IX. 1900.” Protams, LU Bibliotēkas krājumā ir grāmatas arī ar paša J. Lautenbaha ierakstiem, pamatā tie ir īpašuma ieraksti, piemēram, Pētera Smeltera (1868–1949) sakārtotajā krājumā “Tautas dziesmu, pasaku, mīklu un parunu vācēlīte” (Rīga, 1899) redzams J. Lautenbaha smalkajā rokrakstā ar melnu tintes spalvu ierakstītais autogrāfs.

Daudzu personību ieraksti grāmatās iegūti reizē ar 1958. gadā pārņemto krājumu no Rīgas Pedagoģiskā institūta bibliotēkas. Piemēram, dzejnieks Apsesdēls (īstajā vārdā Augusts Apsītis, 1880–1932) savu grāmatu “Neatrastais Pats” (Rīga, 1925) dāvinājis Rīgas Tautas augstskolas bibliotēkai, tāpēc, visticamāk, šī grāmata vēl pirms nonākšanas Rīgas Pedagoģiskā institūta bibliotēkā kādreiz ir bijusi Tautas augstskolas bibliotēkas krājumā, par ko liecina grāmatās iespiestie zīmogi. Tautas augstskola darbojās Rīgā laika posmā no 1920. gada līdz 1934. gadam, tā bija nevalstiska mācību iestāde, kurā strādnieki un darba inteliģence smēlās nepieciešamo arodizglītību, paplašināja un nostiprināja vispārējo izglītību. Preses izdevumā “Nākošie” varam lasīt, ka 1920./1921. mācību gadā Tautas augstskolā mācījās 453 cilvēki vecumā no 13 līdz 52 gadiem.

Apsesdēls grāmatā raksta: “Tautas Augstskolas Priekškursu bibliotēkai – Apsesdēls.” Arī literatūrzinātnieks un rakstnieks Antons Birkerts (1876–1971) savu Kopoto rakstu (Rīga, 1925) septīto sējumu ar veltījuma ierakstu: “Tautas Augstskolai – A. Birkerts, 14. II. 27.” (2. att.) dāvinājis Tautas augstskolai, bet grāmatizdevējs un rakstnieks Ansis Gulbis (1873–1936) Tautas augstskolai dāvinājis savu lugas “Kaspars un Biruta” (Rīga, 1923) izdevumu: “T. A. Priekškursu bibliotēkai. A. Gulbis.”

Daudzas ievērojamas personības savas grāmatas ir dāvinājušas LU mācībspēkiem, kuri vienlaikus bijuši arī Latvijas Republikas politiķi. Bibliofils, Latvijas zinātniskās bibliogrāfijas pamatlicējs Jānis Misiņš (1862–1945)

2. att. Antona Birkerta veltījuma ieraksts: “Tautas Augstskolai – A. Birkerts. 14. II. 27”

Augstīgodātam
 ģen. sek. H. Albat kungam
 pateicīgā atzinībā pasniedz
 J. Mišņiņš, 6. IV. 1925.

3. att. Jāņa Mišņiņa veltījuma ieraksts Hermanim Albatam: "Augsti godātam ģen. sek. H. Albat kungam pateicīgā atzinībā pasniedz J. Mišņiņš, 6. IV. 1925."

A. god. Izglītības Ministram –
 Dr. L. Adamoviča kungam –
 mūsu nacionālās skolas nodibinātājam –
 pateicībā un dziļcienībā –
 Plūdons, Torņakalnā,
 12. XII. 1934.

4. att. Viļa Plūdona veltījuma ieraksts Ludvigam Adamovičam: "A. god. Izglītības Ministram – Dr. L. Adamoviča kungam – mūsu nacionālās skolas nodibinātājam – pateicībā un dziļcienībā – Plūdons, Torņakalnā, 12. XII. 1934."

Mālderu vadons.

Praktiska rokas grahmata
 māhdereem, isfahrtu glešnotajeem, feltitajeem, bronsetajeem u. t. t.,
 ar 23 sīhmejumeem tekstā.

Pehz pašā praktisteeem ismehginajumeem
 fastahdijis un sīhmejis
Roberts Hagens.

Rīgā, 1903.

Drulats un apgaždatš Ērnša Pates tipo-litografijā, burti leclumē un foto-litigrafijā
 pee Pētera baltņģas, pašā namā.

savu grāmatu par grāmatniecības vēsturi "Latvijas grāmatniecība un grāmatrūpnieki" (Rīga, [1925]) ar ierakstu: "Augsti godātam ģen. sek. H. Albat kungam pateicīgā atzinībā pasniedz J. Mišņiņš, 6. IV. 1925." (3. att.) dāvinājis zinātniekam, diplomātam, LU profesoram Hermanim Albatam. 1925. gadā H. Albats bija gan Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas ģenerālsēkretārs, gan LU mācībspēks starptautiskajās tiesībās. Savukārt dzejnieks Vilis Plūdons (1874–1940) savu dzejas krājumu "Skanošās āres" (Rīga, 1934) ar veltījuma ierakstu "A. god. Izglītības Ministram – Dr. L. Adamoviča kungam – mūsu nacionālās skolas nodibinātājam – pateicībā un dziļcienībā – Plūdons, Torņakalnā, 12. XII. 1934." (4. att.) pasniedzis mācītājam LU profesoram Ludvigam Adamovičam (1884–1943), šajā laikā L. Adamovičs bija arī Latvijas Republikas izglītības ministrs.

Interesants ir Rīgas pilsētas arhitekta, LU (toreiz – Latvijas Augstskolas) rektora (1922) profesora Eižena Laubes (1880–1967) personīgais reljefa zīmogs "Profesors E. Laube. Arhitekts" grāmatas "Mālderu vadonis" (Rīga, 1903) labajā augšējā stūrī un ar zīmuli filigrāni uzvilktais autogrāfs (5. att.).

Salasāms un mākslinieciski skaists rokraksts ir dzejniekam Jānim Sudrabkalnam (1894–1975), to var aplūkot veltījumā grāmatas "Spārnotā Armāda" (Rīga, 1926) izdevējam Jānim Rapam (1885–1941): "Augsti godātam Rapas kungam pateicībā – Sudrabkalns. Rīgā, 6. martā 1926. gadā." Grāmatās redzami arī paša J. Rapas ieraksti, jo izdevējs 1932. gadā LU pārdeva vairākus tūkstošus sējumu no savas bibliotēkas. Īpaši izdevējam patīcis rakstīt ar zīmuli.

Apzināt, glabāt un popularizēt šo mantojumu nozīmē saglabāt atmiņu un izrādīt cieņu savas tautas pagātnei. Mūsdienu apstākļos sevišķi svarīga ir izzūdošās pagātnes kultūras mantojuma vērtību saglabāšana, jo reizēm ieraksts grāmatā ir vērtīgāks par pašu grāmatu.

5. att. Eižena Laubes personīgais reljefa zīmogs "Profesors E. Laube. Arhitekts" un autogrāfs